

Adam Regiewicz

Kiedy krytyka spotyka komparatystykę...

Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Filologia Polska.
Historia i Teoria Literatury 14, 7-8

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Kiedy krytyka spotyka komparatystykę...

Tematyka niniejszego zeszytu „Prac Naukowych” została osadzona w paradygmacie dwóch odmiennych spojrzeń na zjawiska literacko-kulturowe: krytyki i komparatystyki. Początkowo zderzenie tych perspektyw uznaliśmy za przypadkowe, choć idąc tropem Paula de Mana i doszukując się głębokich relacji i wspólnych odniesień w samej materii fonicznej, zestawienie obu pojęć przypadło nam do gustu. W niezwykle sposób coś intrygowało, zachwycało i nęciło – czy to przez ten natarczywy rym, czy też w samej instrumentacji zgłoskowej... A przecież zestawienie tak wydawałoby się odmiennych sposobów lektury wynikało z czystego pragmatyzmu, potrzeby chwili i nie było poprzedzone żadną refleksją metodologiczną. Oto bowiem jesienią 2013 roku miała miejsce konferencja naukowa „Oblicza Krytyki” zorganizowana przez Doktoranckie Koło Naukowe Krytyków Literackich oraz Zakład Teorii Literatury, która mimo nielicznego udziału prelegentów pozostawiła po sobie jednak znaczące teksty krytyczne, będące intrygującymi propozycjami czy nawet projektami nowego sposobu czytania. Z drugiej strony, działająca od kilku lat Pracownia Komparatystyki Kulturowej skupiła wokół siebie autorów, których wystąpienia miały zainicjować nowe wydawnictwo czasopiśmiennicze. Jednak w wyniku różnych perturbacji pismo pozostaje nadal w fazie prenatalnej, a artykuły zaproszonych do publikowania gości zostały włączone do niniejszego numeru. Tyle użyteczność.

Ale czy tak daleko pada krytyka od komparatystyki? Zgromadzone w piśmie teksty wydają się przeczyć takiemu rozgraniczaniu obu perspektyw. Teksty krytyczne wszak silnie podkreślają aspekt doświadczenia kulturowego, zależność możliwości odczytania tekstu od „wspólnotowej wyobraźni” i osobistego zaangażowania, które zawsze jest rodzajem przeżywania. Co więcej, proponowana tu wizja krytyki wychodzi poza granice tekstu, ku innym formom przekazu: teatralnego czy audiowizualnego. Na tym właśnie terenie po-granicza spotyka się ona z komparatystyką, nazywaną przez jej teoretyków „metadyscypliną” czy „dyscypliną dyscyplin”. Czym są bowiem dziś studia porównawcze jak nie procesem wychodzenia poza granice: tekstu, konwencji, języka? Komparatystyka staje się płaszczyzną dyskursu, budowania dialogu z „innym” – autorem, dziełem, rzeczywistością kulturową – który domaga się otwartości, postawy her-

meneutycznej, chęci zrozumienia nawet za cenę zrezygnowania ze swojego „ja”. W refleksji komparatystycznej nie chodzi bowiem o poszukiwanie prostych przełożeń znaczeń, treści czy paralele systemów lub struktur, ale o poszukiwanie pewnych konstrukcji mentalnych, które określają realizacje różnych dyskursów kulturowych. A czyż nie do tego właśnie dąży krytyka, aby odszukać, dojść poprzez tekst do głębi świadomościowej: autora, kultury oraz samego siebie?

Prezentowane trzynaście artykułów krytycznych i komparatystycznych niech będzie zatem dowodem wzajemnej relacji i możliwych płaszczyzn odniesień obu paradygmatów lekturowych.

Adam Regiewicz